

THE INDIVIDUAL AND TRADITION: FOLKLORIC PERSPECTIVES (BİREY VE GELENEK: FOLKLORİK YAKLAŞIMLAR)*

Süheyla SARITAŞ**

Halkbilimi araştırmaları içerisinde oldukça geniş bir yer tutan maddi kültür çalışmalarını son dönemde önemli gelişmeler göstermektedir. Özellikle anabilim dallarında yeni ve çok yönlü araştırmalar yapılması, halkbiliminin maddi kültür çalışmalarında bugün hızlı ve köklü dönüşümlerin gerçekleşmesine imkan vermiştir. Son dönemlerde bu alanda yayınlanan çalışmalardan biri de *The Individual and Tradition: Folkloric Perspectives (Birey ve Gelenek: Folklorik Yaklaşımlar)* adını taşımaktadır. 2011 yılında Indiana Üniversitesi yayınlarından biri olarak basılan kitap, başta maddi kültür olmak üzere halkbilimi ile ilgili pek çok soruya ışık tutmaktadır.

The Individual and Tradition: Folkloric Perspectives adını taşıyan bu eser, Türk halkbilimine kazandırdığı anıt eseri, *Günümüzde Geleneksel Türk Halk Sanatı* ile ülkemiz halkbilimcilerinin de yakından tanıdığı, Indiana Üniversitesi'nin seçkin, emekli profesörü Henry Glassie'yi onurlandırmak amacıyla ortaya çıkmış bir eserdir. Glassie'nin üç öğrencisi Ray Cashman, Tom Mould ve Pravina Shukla adlı halkbilimciler aynı zamanda günümüz Amerikan halkbiliminin de önde gelen isimleri arasındadırlar. Cashman, Mould ve Shukla'nın sözü konusu eserin editörlüğünü üstlendik-

leri bu çalışma, bir giriş ve 27 makale olmak üzere toplam 547 sayfadan oluşmaktadır. Aynı zamanda eser içerisinde bir "teşekkürler" bölümü, "yazarların özgeçmişleri" ve bir de "dizin" yer almaktadır.

Kitabın giriş bölümünde Cashman, Mould, ve Shukla halkbilimi çalışmalarda oldukça önemli yere sahip olan "birey" ve "gelenek" kavramları ile ilgili teorik bir yapı ortaya koyarlar. Eserin ana tartışmasını, halkbilimciler için birey ve gelenek kavramlarının birbirlerinden ayrılmaz kavramlar ve bu iki kavramın birbirlerini tamamen karşılayan kavramlar olması oluşturmaktadır. Yazarlar, *birey* kavramının insanın özellikle diğer insanlarla olan ilişkilerinde ve tecrübelerinde, bir anlamda kollektif sistem içinde ve pratikte ortaya çıktığını; *gelenek* kavramının hem bir icra hem de bir süreç olduğunu vurgularlar (Cashman vd, 2011: 3-4).

The Individual and Tradition: Folkloric Perspectives adını taşıyan eserin en önemli özelliklerinden bir diğeri de sadece maddi kültür çalışmalarında değil; aynı zamanda halk kültürü/halkbilimi çalışmalarında yaratıcılığın ne denli önemli olduğunun vurgulamasıdır. Esere çalışmalarıyla katkıda bulunan gerek halkbilimciler, gerekse bu alana yakın bilimlerde

* Ray Cashman, Tom Mould, Pravina Shukla, Indiana University Press, 2011, ISBN: 9780253223739, 547 sayfa.

** Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, saritassuheyla@gmail.com

çalışan bilim adamları genel olarak “icra-merkezli etnografi örneklerine” odaklanarak, belirli bir bireysel sanatçıyı ve onun hayatını örnek alarak “yaratıcılık” kavramına yer vermişlerdir.

Eserde yer alan ve her biri kendi alanında uzman olan araştırmacılar tarafından yazılan 27 makalenin her birini tek tek inceleme imkanımız olmadığı için burada sadece birkaçı üzerinde kısaca durmayı; diğer bazı makalelerin de sadece başlık ve yazar isimlerini vermeyi uygun gördük. Bu eserin Mould, Cashman ve Shukla tarafından kaleme alınan *Giriş* bölümünden sonraki makale, *Geleneğe Giriş: Kim Ellington, Carawba Valley Potter* adını taşımaktadır. Charles G. Zug tarafında yazılan bu makale, bir stüdyo seramik sanatçısı Kim Ellington adlı seramik ustasının otuzlu yıllarından başlayarak bu geleneğin nasıl, bir temsilcisi haline geldiğini konu edinilir.

Bu eser içerisinde yer alan ve Türk halkbilimcilerin de dikkatini çekeceğini düşündüğümüz çalışmalarından bir diğeri de *Gelenekle Çalışmak: Anadolu’da Halı Çiftçiliği* adını taşımaktadır. Bu yazı, George Jevremovic adlı Amerikalı bir iş adamının gelenek kapsamında üretim ve ticaret ile ilgili çeşitli görüşlerini içermektedir. Başta Anadolu olmak üzere dünyada el dokuma halı üreten pek çok bölge üzerinde otuz yıllık bir tecrübeye sahip olan Jevremovic, 21. yüzyılın ilk on yılında geleneksel halı üreticisi olmanın ne demek olduğunu anlatır. Amerika’nın Philadelphia eyaletinde “Maddi Kül-

tür” adını taşıyan büyük bir sanat galerisi bulunan bu işadamı, atölye halısının bugünkü durumundan bahsederken, dokumacı ülkeler arasında yer alan, sadece Türkiye’de halıcılığın gelişmediğini belirterek, bunun gerekçelerini açıklar.

Editörlüğünü Cashman, Mould ve Pravina adlı üç halkbilimcinin üstlendiği, bu çalışmada Türk halkbilimcilerinin ilgisini çekecek bir diğer makale de Türk halkbilimi çalışmalarında önemli bir yeri olan İlhan Başgöz’e aittir. *Annenin Sesi: Türk Ninnilerinin İçerik Analizi* adını taşıyan bu makalede Başgöz, geleneksel Türk ailesinde annenin rolünden başlayarak, Türk ninnilerini analiz eder. Makalede ninninin annenin sosyal ve psikolojik gerçekliğinin yanında, onun duygu ve arzularını sergilediğini, anne sesinin ve ses aralıklarının önemine de yer verilir.

Eserin bir başka yazısı John Michael Vlach tarafından yazılan *David Drake: Çömlekçi, Şair, İsyancı* adını taşımaktadır. Vlach çalışmasında, 19. Yüzyılda Amerika’da yaşayan köle Dave’in hikâyesini anlatır. Bir köle olması nedeniyle Güney California’da yasak olmasına rağmen, okuma yazma öğrenen bu çömlekçi ustası, çömleklerinin üzerlerine yazdığı şiirleriyle ve imzasıyla adını ülke çapında duyurmuştur. David Drake, şiirlerinde köleliğe olan isyanın yanında verdiği barışçıl mesajlarla örnek bir kimlik oluşturmuştur. Öyle ki onun uzmanlık alanına giren kap türü olan büyük çanak çömlekler, ülke ekonomisine büyük katkı sağlamıştır.

Çalışmanın bir başka makalesi ise, *Uсталıktaki Keyif: Taş Ustasının Sanatı* adını taşır. Marjorie Hunt tarafından yazılan bu makalede, Vincent Palumbo ve Roger Morigi adlarında Washington D.C.'de bulunan Ulusal Kilise'de çalışan iki İtalyan taş ustasından söz edilmektedir. Eserin bir diğer makalesi ise Richard Bauman tarafından ele alınan *Hikâye Anlatan Konuşan Makine: Cal Stewart ve Hikâye Anlatımının Düzeltilmesi* adını taşımaktadır. Eserin editörlerinden Tom Mould, *El Altından Yapılan Gizli İcraat*, Pravina Shukla ise *Mirasın Korunması: Kersti Jobs-Björklöf ve İsveç Halk Kostümü* adlı makaleleriyle esere katkıda bulunmuşlardır. Gregory Hansen *Bir Halk Folkloru Olayına Yöresel Yorum: Üç Florida Kemancılarının Çağrısına Cevap*, Robert Cochran *Geldiğim Yer: Henry ve Öğretmenleri*, Mart Hewitt *Kuzey Carolina Şiirinde Beğendiğim Birkaç Nokta*, ünlü halkbilimci Elliot Oring *Yarışma Performansı ve Fıkra Estetiği*, John H. McDowell ise *Mit Uyarlaması: Toplumda Şahsi-lik* adlı çalışmalarıyla esere çalışmalarıyla katkı sağlamışlardır.

Çalışmada yer alan son makale ise, eserin editörleri tarafından yazılan *Bir Halkbilimcinin İşi: Sahada Henry Glassie'nin Hayatı* adını taşımaktadır. Dünya halkbiliminin önemli mihenk taşlarından biri olan Henry Glassie'yi onurlandırmak amacıyla ortaya çıkan bu eserin, söz konusu bölümünde üç editör, Glassie'nin kişiliğinden, hayatından, halkbilimciliğinden, üniversite hocalığından ve aldığı ödüllerden ayrıntılı olarak söz ederler.

The Individual and Tradition: Folkloric Perspectives (Birey ve Gelenek: Folklorik Yaklaşımlar) sadece maddi kültür çalışmalarında değil; genel anlamda kültür çalışmalarında bireyin rolü ve geleneğin önemini açıklaması nedeniyle halkbilimi ve bu alana yakın bilim adamlarının çalışmalarına önemli katkı sağlayacak bir eserdir. Kimi yazıların görsellerle de zenginleştirildiği bu çalışma, hem yöresel gelenekleri hem de bireysel yaratıcılığı vurgulaması açısından son derece önemlidir.

Dünyanın çeşitli bölgelerinden seçilmiş seramik, halı, şiir, çömlek, kostüm, ninni, hikâye, mit, fıkra gibi halk kültürü ürünlerine ve onları icra eden usta ve sanatçı özgeçmişlerine yer veren *The Individual and Tradition: Folkloric Perspectives (Birey ve Gelenek: Folklorik Yaklaşımlar)* adlı bu çalışma, genelde kültür, özelden maddi kültür çalışmalara bir temel oluşturma iddiası taşımaktadır. Dileğimiz, Türkiye'deki bilim insanlarının da tür çalışmaları örnek alarak, ülkemizin çeşitli bölgelerinde yaşayan usta ve sanatçı kimlikleri ortaya çıkaracak çalışmalar yapmaları ve dünya halkbilimi literatürüne yer alacak yolları katetmeleridir.